

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ι. ΕΚΜΑΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΓΡΑΦΑ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΕΙΔΩΛΙΟ

1 Κεφάλι ειδωλίου (Ε 427)

Καβάλα, Αρχαιολογικό Μουσείο αρ. ευρ. Ε 442. Από το Ντικιλί - Τας.

Πηλός καστανέρυθρος. Ύψος 13,2 εκ.

Γύψινο εκμαγείο. Ημερομηνία εισαγωγής: 20/3/2001.

Σώζεται το κεφάλι μαζί με τον λαιμό. Πλαστικά αποδίδονται η μύτη και τα αφτιά, ενώ εγχάρακτα τα βλέφαρα και τα φρύδια, το στόμα και πάνω από το μέτωπο η οριζόντια απόληξη της κόμμης ή πιθανόν ενός καλύμματος της κεφαλής. Επάνω από το στόμα φέρει πέντε εμπίεστες μικρές οπές. Ο λαιμός είναι εσωτερικά κοίλος· φέρει στη γένεση του επάλληλες διάτρητες οπές διαφορετικής διαμέτρου πιθανόν για τη στερέωσή του στον κορμό, ο οποίος ήταν ίσως από οργανική ύλη. Διάτρητες οπές υπάρχουν και στα αφτιά.

Χρονολόγηση: Νεότερη Νεολιθική εποχή (5300-4500 π.Χ.).

Ch. Zervos, Naissance de la Civilisation en Grèce, II (Paris 1963) 376-377 αρ. 540. O. Höckmann, «Die menschengestaltige Figuralplastik der südosteuropäischen Jungsteinzeit und Steinkupferzeit», Münstersche Beiträge zur Vorgeschichtsforschung 3.4, 1968, αρ. 445, πίν. 18. Αρχαία Μακεδονία. Κατάλογος έκθεσης (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Αθήνα 1988) 130 αρ. κατ. 25. Χ. Μαραγκού στο: Γ. Παπαθανασόπουλος, Νεολιθικός Πολιτισμός στην Ελλάδα. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1996) 294 αρ. κατ. 192. Δ. Θεοχάρης, Νεολιθικός Πολιτισμός. Σύντομη επισκόπηση της Νεολιθικής στον ελλαδικό χώρο (Αθήνα 2010⁴) 138, εικ. 89.

ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΑΓΓΕΙΑ

2 Τηγανόσχημο σκεύος (E 446)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 99.

Πηλός. Ύψος 3,8 εκ.

Γύψινο εκμαγείο. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Κυκλικό ανοιχτό σκεύος με διχαλωτή λαβή και εγγάρακτη διακόσμηση. Στην εξωτερική κάτω επιφάνεια έχουν χαραχτεί επτά ομόκεντροι κύκλοι. Γύρω από αυτούς σχηματίζονται άνισου μεγέθους τριγωνικές επιφάνειες, οι οποίες διακοσμούνται με επάλληλες εγγάρακτες γραμμές εναλλάξ με εμπιέστες στιγμές. Στην περιοχή της λαβής σχηματίζεται με επάλληλες γωνίες, επίσης εγγάρακτες, το μοτίβο του ψαροκόκαλλου. Με τριγωνικά σχήματα διακοσμούνται και τα κάθετα τοιχώματα του αγγείου. Αποδίδεται κατά Renfrew στην ομάδα Κάμπου.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική Ι-ΙΙ (μεταβατική) περίοδος (2800-2700 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας στο: Α. Ευταξίας, Α. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 42 αρ. κατ. 27. Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 39 με εικ. 39, 56 με εικ. Ι39, 76 αρ. κατ. 39. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 62-63, εικ. 29. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 86 αρ. κατ. 50. Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 88 αρ. κατ. 10.

3 Κρατηρίσκος (καντήλα) (E 451)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 1078.

Μάρμαρο. Ύψος 13 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αντιπροσωπεύει έναν διαδεδομένο τύπο της περιόδου μαρμάρινων αγγείων με ψηλή κωνική βάση, ημισφαιρικό σώμα και ψηλό, ελαφρώς κωνικό λαιμό, τα οποία

αποδίδονται κατά Renfrew στην ομάδα Πλαστήρα. Στο σώμα φέρει σταυρωτά τέσσερις κατακόρυφες, μηνοειδείς αποφύσεις με οριζόντιες οπές για ανάρτηση.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική Ι περίοδος (3200-2800 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 75 αρ. κατ. 33. Λ. Μαραγκού, Το Ίδρυμα Νικολάου Π. Γουλανδρή. Πεπραγμένα 1991-1999 (Αθήνα 2000) 23, εικ. 17. Για το είδος του αγγείου βλ. P. Getz-Gentle, *Stone Vessels of the Cyclades in the Early Bronze Age* (Pencilvania 1996) 6-39. A. Bevan, *Stone vessels and values in the Bronze Age Mediterranean* (New York 2007) 81-82.

4 Κέρνος (E 447)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 970.

Μάρμαρο λευκό. Ύψος 7,9 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αποτελείται από δύο μεγάλα και δύο μικρά κύπελα σταυροειδώς τοποθετημένα πάνω σε μια ψηλή βάση. Ανήκει κατά Renfrew στην πολιτιστική ενότητα Κέρου-Σύρου. Συμφυή αγγεία συναντώνται συνήθως σε πηλό. Το παράδειγμα του μαρμάρινου κέρνου στο Μουσείο Γουλανδρή είναι σπάνιο.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

C. Renfrew, *Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή* (Αθήνα 1991) 69-70, εικ. 42. P. Getz-Gentle, *Stone Vessels of the Cyclades in the Early Bronze Age* (Pencilvania 1996) 171, πίν. 105b. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 127 αρ. κατ. 162 (με παλαιότερη βιβλιογραφία). Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, *Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης* (Αθήνα 2007) 196 αρ. κατ. 60. Για τα λίθινα αγγεία στην πολιτιστική ενότητα Κέρου-Σύρου, βλ. τελευταία και A. Bevan, *Stone vessels and values in the Bronze Age Mediterranean* (New York 2007) 83-85.

5 Πυξίδα αχινόσχημη (E 448)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 58.

Μάρμαρο λευκό. Ωχρή πατίνα. Ύψος 5,5 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αγγείο με σώμα στο σχήμα πεπιεσμένης σφαίρας,

χαμηλό λαϊμό και πλατύ στόμιο. Η διακόσμησή του με πυκνές εγχάρακτες, κάθετες γραμμές που ξεκινούν από τον ώμο και απολήγουν στη βάση, παραπέμπει σε κέλυφος αχινού. Στο σώμα υπάρχουν δυο μικρές οριζόντιες αποφύσεις κάθετα τρυπημένες για ανάρτηση. Ανήκει κατά Renfrew στην πολιτιστική ενότητα Κέρου-Σύρου. Αντιπροσωπεύει έναν από τους πιο διαδεδομένους τύπους μαρμαρίνων αγγείων της περιόδου.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας στο: Α. Ευταξίας, Α. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 79 αρ. κατ. 77. Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 102 αρ. κατ. 102. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 69, εικ. 40. P. Getz-Gentle, Stone Vessels of the Cyclades in the Early Bronze Age (Pencilvania 1996) 281 αρ. κατ. Ι 12, πίν. 74c. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 121 αρ. κατ. 144. Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίο Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 190 αρ. κατ. 57. Για τα λίθινα αγγεία στην πολιτιστική ενότητα Κέρου-Σύρου, βλ. εδώ και αρ. κατ. 4.

6 Πυξίδα πηνιόσχημη (E 450)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 263. Πιθανόν από τη Σχοινούσα.

Μάρμαρο λευκό με ωχρό ίζημα. Ύψος 4,7 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αγγείο σε σχήμα πηνιού με πεπλατισμένη, προεξέχουσα βάση και αντίστοιχα προεξέχουσα την άνω πλευρά του καλύμματος. Στο τοίχωμα του αγγείου σχηματίζονται περιμετρικές επάλληλες οριζόντιες αυλακώσεις. Ανήκει κατά Renfrew στην πολιτιστική ενότητα Κέρου-Σύρου.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 126 αρ. κατ. 151. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 69, εικ. 40. Ν. Barber, Οι Κυκλάδες στην εποχή του χαλκού (Μτφ. Ο. Χατζηναστασίου, Αθήνα 1994) 101-102, εικ. 71. P. Getz-Gentle, Stone Vessels of the

Cyclades in the Early Bronze Age (Pencilvania 1996) 284 αρ. κατ. J6, πίν. 85b. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός, Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 124 αρ. κατ. 155. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 192-193 αρ. κατ. 58. Για τα λίθινα αγγεία στην πολιτιστική ενότητα Κέρου-Σύρου, βλ. και παραπάνω αρ. κατ. 4.

7 Κύλικα καλυκόσχημη (E 449)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 279.
Μάρμαρο λευκό. Ύψος 6,7 εκ. Τμήμα του χείλους σήμερα συμπληρωμένο.
Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Κύλικα με πολύ λεπτό και ελαφρώς κοίλο στην εξωτερική του πλευρά το τοίχωμα του σώματος. Κωνικό πόδι. Ανήκει σε έναν από τους πιο αγαπητούς τύπους μαρμαρίνων αγγείων της περιόδου.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 79 αρ. κατ. 52. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 69-70, εικ. 44. P. Getz-Gentle, Stone Vessels of the Cyclades in the Early Bronze Age (Pencilvania 1996) 293 αρ. κατ. L25, πίν. 100c. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός, Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 119 αρ. κατ. 139. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 184 αρ. κατ. 55.

8 Φιάλη (E 452)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 592.
Μάρμαρο λευκό με φαιοκίτρινο και ωχρο ίζημα. Ύψος 6 εκ.
Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Ανοιχτό αγγείο με ημισφαιρικό σώμα, χωρίς βάση. Στο χωρίς διαμόρφωση χείλος προχολή. Στην απέναντι πλευρά, λίγο πιο χαμηλά, σχηματίζεται μικρή οριζόντια απόφυση ως λαβή. Στο εσωτερικό του αγγείου σώζονται υπολείμματα από αζουρίτη, γεγονός που ίσως υποδεικνύει τη χρήση του αγγείου ως τελετουργικού (για την προσφορά χρωμάτων σε υγρή μορφή).

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας στο: Λ. Ευταξίας, Λ. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 96 αρ. κατ. 106. Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 115 αρ. κατ. 130. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 69-70, εικ. 43. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 117, εικ. 132. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 188-189 αρ. κατ. 56.

ΕΙΔΩΛΙΑ

9 Βιολόσχημο ειδώλιο (E 443)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 337. Πιθανόν από την Αντίπαρο.

Μάρμαρο λευκό με γκριζες κηλίδες. Ύψος 9,4 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αποδίδεται με σχηματικό τρόπο μια ανθρώπινη μορφή. Οι δύο κυκλικές οπές στον κορμό του ειδωλίου προέρχονται από αρχαία επιδιόρθωση. Η πρόσθια επιφάνεια είναι επίπεδη, ενώ η πίσω ελαφρώς κυρτή. Στη γένεση του λαιμού δύο λοξές εγχαράξεις. Ανήκει κατά Renfrew στην πολιτιστική ενότητα Γρόττας-Πηλού.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική Ι περίοδος (3200-2800 π.Χ.)

J. Thimme, P. Getz-Preziosi (επιμ.), Art and Culture of the Cyclades (Karlsruhe 1977) 61-62. Χρ. Ντούμας στο: Λ. Ευταξίας, Λ. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 28 αρ. κατ. 12. Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 65 αρ. κατ. 20. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 96, εικ. 61, 101. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 66 αρ. κατ. 11. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 102 αρ. κατ. 17.

10 Βιολόσχημο ειδώλιο (E 444)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 1065.

Μάρμαρο λευκό. Ύψος 21,3 εκ. Ο λαιμός συγκολλημένος. Αποκρουσμένη η άνω απόληξή του.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αποδίδεται με σχηματικό τρόπο μια ανθρώπινη μορφή. Δύο λοξές εγχαραξείς στη γένεση του λαιμού. Ανήκει κατά Renfrew στην πολιτιστική ενότητα Γρόττας-Πηλού.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική Ι περίοδος (3200-2800 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 67 αρ. κατ. 15. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 100-101 αρ. κατ. 16.

11 Βιολόσχημο ειδώλιο (E 442)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 479.

Μάρμαρο λευκό. Ύψος 13 εκ. Συγκολλημένος ο λαιμός.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αποδίδεται με σχηματικό τρόπο μια ανθρώπινη μορφή. Οριζόντια η κάτω απόληξή του. Ανήκει κατά Renfrew στην πολιτιστική ενότητα Γρόττας-Πηλού.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική Ι περίοδος (2900-2800 π.Χ.).

J. Thimme, P. Getz-Preziosi (επιμ.), *Art and Culture of the Cyclades* (Karlsruhe 1977) 61-62. Χρ. Ντούμας στο: Λ. Ευταξίας, Λ. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), *Εκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου*. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 30 αρ. κατ. 15. Χρ. Ντούμας, *Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή*. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 66 αρ. κατ. 23. C. Renfrew, *Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή* (Αθήνα 1991) 57, εικ. 21. Χρ. Ντούμας, *Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή* (Αθήνα 2000) 67 αρ. κατ. 14. Chr. Doumas, *Silent Witnesses. Early Cycladic Art of the third millennium B.C.* (New York 2002) 70 αρ. κατ. 16.

12 Ειδώλιο καθιστής μορφής (E 445)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 286. Από την Κέρο.

Μάρμαρο λευκό με ωχρό ίζημα. Ύψος 15,2 εκ. Συγκολλημένο σε ορισμένα σημεία.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Εικονίζεται μορφή καθισμένη σε σκαμνί. Προτείνει το δεξι, ελαφρώς λυγισμένο χέρι, με το οποίο κρατά κυλινδρικό κύπελο. Ο αριστερός πήχης διπλώνεται στην κοιλιά. Το κεφάλι αμυγδαλόσχημο, το πηγούνι ανασηκώνεται έντονα. Από τις λεπτομέρειες αποδίδονται πλαστικά μόνο η μύτη και τα δάχτυλα του δεξιού χεριού, ενώ δεν υπάρχει ανάλογη υποδήλωση του φύλου. Ανήκει κατά Renfrew σε μια ολιγάριθμη

ομάδα γλυπτών της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου που αποδίδουν χειρονομία με τρισδιάστατη ανάπτυξη στον χώρο.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας στο: Λ. Ευταξίας, Λ. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 113 αρ. κατ. 131. Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 55, 128-129 αρ. κατ. 159. P. Getz-Preziosi, Sculptors of the Cyclades: Individual and Tradition in the third Millennium B.C. (Michigan 1987) 41, 245-46, πίν. ΠΒ. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 1 με εικ. 1, 162-163. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 188 αρ. κατ. 320. P. Getz-Gentle, Personal Styles in Early Cycladic Sculpture (Madison 2001) 33-34, εικ. 16c. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 148 αρ. κατ. 38.

13 Γυναικείο ειδώλιο (E 428)

Νάξος, Αρχαιολογικό Μουσείο. (Κάποτε στην Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο αρ. ευρ. 8917). Από τη Νάξο.

Μάρμαρο. Ύψος 35 εκ. Σώζει ίχνη ερυθρού χρώματος.
Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 20/3/2001.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στη λεγόμενη «παραλλαγή Σπεδού». Η μύτη τονισμένη. Μπορεί ίσως να συμπεριληφθεί στην ομάδα των έργων που αποδίδονται στον «γλύπτη του Μουσείου της Νάξου» με βάση ανάλογα παραδείγματα από τη Νάξο.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική II περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Πρβ. P.Getz-Gentle, *Personal Styles in Early Cycladic Sculpture* (Madison 2001) 159-161, εικ. 35, πίν. 69-70.

14 Γυναικείο ειδώλιο (E 429)

Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο αρ. ευρ. 4719. Από την Αμοργό.

Μάρμαρο. Ύψος 30 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 20/3/2001.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στη λεγόμενη «παραλλαγή Σπεδού».

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική II περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Ε. Σαπουνά-Σακελλαράκη, *Κυκλαδικός πολιτισμός και η κυκλαδική συλλογή του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών* (Αθήνα 1972) 27, πίν. 37.

15 Γυναικείο ειδώλιο (E 454)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 309.

Μάρμαρο λευκό με ωχρού ίζημα. Ύψος 15,2 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στην «παραλλαγή Σπεδού». Η διογκωμένη κοιλιά, το κάτω όριο της οποίας δηλώνεται με

οριζόντια χάραξη, υποδηλώνει πιθανόν κατάσταση εγκυμοσύνης. Εγχάρακτα αποδίδονται τα δάχτυλα των ποδιών. Στο πρόσωπο η λοξή θέση της μύτης προδίδει πιθανόν στροφή του κεφαλιού. Στην πίσω όψη αποδίδεται με αυλάκωση η σπονδυλική στήλη.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας στο: Λ. Ευταξίας, Λ. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 73 αρ. κατ. 69. Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή.

Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 98 αρ. κατ. 94. C. Renfrew, Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1991) 104-105, εικ. 65. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 134 αρ. κατ. 180. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 122-123 αρ. κατ. 26.

16 Γυναικείο ειδώλιο (Ε 455)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 823. Πιθανόν από τη Σχοινούσα.

Μάρμαρο. Ύψος 15,9 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στη λεγόμενη «παραλλαγή της Χαλανδριανής», που χαρακτηρίζεται από έντονη σχηματοποίηση των επιμέρους στοιχείων των μορφών και επιπεδότητα στο πλάσιμο. Το ειδώλιο παρουσιάζει σχετικά χαμηλές αναλογίες και γωνιώδεις ώμους που φαρδαίνουν σημαντικά σε σχέση με τα υπόλοιπα μέρη του σώματος. Οι λεπτομέρειες στην ήβη και τα σκέλη αποδίδονται με χάραξη.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 167 αρ. κατ. 241. Chr. Doumas, *Silent Witnesses. Early Cycladic Art of the third millennium B.C.* (New York 2002) 88 αρ. κατ. 34. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, *Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας*. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 144-145 αρ. κατ. 36.

17 Γυναικείο ειδώλιο (E 456)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 252. Πιθανόν από τη Νάξο.

Μάρμαρο λευκό. Ύψος 35,6 εκ. Συγκολλημένο στον λαιμό. Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της γυναικείας μορφής με διπλωμένα χέρια στην κοιλιά της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στην «παραλλαγή Σπεδού». Το σώμα εμφανίζει σχετικά χαμηλές αναλογίες με στενούς ώμους. Πλαστικά αποδίδονται οι μαστοί. Η κοιλιά είναι διογκωμένη και το κάτω όριό της δηλώνεται από μία ανάγλυφη, ελαφρώς καμπύλη γραμμή. Με χάραξη δηλώνονται τα δάχτυλα των ποδιών. Σχετικά σπάνια είναι η ανάγλυφη απόδοση των χαρακτηριστικών του προσώπου. Το δυσανάλογα μεγάλο κεφάλι διευρύνεται στο επάνω του μέρος και διατηρεί πιθανόν ίχνη χρώματος.

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας στο: Α. Ευταξίας, Α. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), *Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου*. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 58 αρ. κατ. 40. C. Renfrew, *Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή* (Αθήνα 1991) 117-122, εικ. 77. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 145 αρ. κατ. 210. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, *Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας*. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 124-125 αρ. κατ. 27.

18 Γυναικείο ειδώλιο (E 457)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 206. Πιθανόν από την Κέρο (Getz-Preziosi).

Μάρμαρο λευκό με ωχρές κηλίδες. Ύψος 39,1 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της γυναικείας μορφής με διπλωμένα χέρια στην κοιλιά της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στη λεγόμενη «παραλλαγή Δωκαθισμάτων». Γωνιώδεις προεξέχοντες ώμοι. Οι μαστοί αποδίδονται πλαστικά. Ελαφρώς διογκωμένη η κοιλιά. Στην πίσω όψη το εσωτερικό περίγραμμα των σκελών και η σπονδυλική στήλη αποδίδονται με ενιαία κατακόρυφη αυλάκωση. Με χάραξη υποδηλώνονται η γένεση του λαιμού, το τρίγωνο της ήβης και τα δάχτυλα των ποδιών. Αποδίδεται στον «καλλιτέχνη του Ashmolean», τα έργα του οποίου χαρακτηρίζονται από τις ραδινές αναλογίες και τις εκλεπτισμένες φόρμες τους (Getz-Preziosi).

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ).

Χρ. Ντούμας στο: Λ. Ευταξίας, Λ. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 131 αρ. κατ. 147. Χρ. Ντούμας, Κυκλαδική Τέχνη: αρχαία γλυπτική και κεραμική από τη συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 1984) 146 αρ. κατ. 178. P. Getz-Preziosi, Sculptors of the Cyclades: Individual and Tradition in the third Millennium B.C. (Michigan 1987) 117-120, 163, 168, πίν. 42-43, εικ. 7f, 49c. P. Getz-Gentle, Personal Styles in Early Cycladic Sculpture (Madison 2001) 168 αρ. κατ. 3, πίν. 86c και 87c. Χρ. Ντούμας, Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή (Αθήνα 2000) 163 αρ. κατ. 233. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα 2007) 140-141 αρ. κατ. 34.

19 Γυναικείο ειδώλιο (Ε 459)

Αθήνα, Μουσείο Γουλανδρή αρ. ευρ. 251. Από τη Νάξο (Getz-Preziosi).

Μάρμαρο λευκό. Ύψος 33 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 7/1/2002.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στην «παραλλαγή Σπεδού». Η κοιλιά είναι ελάχιστα διογκωμένη και ορίζεται στο κάτω μέρος της από μία ελαφρώς καμπύλη, εγχάρρακτη γραμμή. Οι μαστοί μόλις υποδηλώνονται. Τα δάχτυλα των ποδιών αποδίδονται με απαλές εγχαράξεις. Στο πρόσωπο

η μύτη είναι σχετικά μεγάλη και τοποθετημένη χαμηλά. Στη ρίζα της διατηρούνται ίχνη από ερυθρό χρώμα. Αποδίδεται στην ομάδα ειδωλίων του «καλλιτέχνη Γουλανδρή» (του οποίου αποτελεί το επώνυμο ειδώλιο) (Getz-Preziosi).

Χρονολόγηση: Πρωτοκυκλαδική ΙΙ περίοδος (2800-2300 π.Χ.).

Χρ. Ντούμας στο: Λ. Ευταξίας, Λ. Μαραγκού, Χρ. Ντούμας (επιμ.), Έκθεση αρχαίας ελληνικής τέχνης: συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή στη μνήμη του Ιωάννη Παπαδημητρίου. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη (Αθήνα 1978) 7 αρ. κατ. 39. P. Getz-Preziosi, *Sculptors of the Cyclades: Individual and Tradition in the third Millennium B.C.* (Michigan 1987) 99-108, 159, πίν. 34.2. C. Renfrew, *Το Κυκλαδικό Πνεύμα. Αριστουργήματα της Συλλογής Νικολάου Π. Γουλανδρή* (Αθήνα 1991) 114-116, εικ. 70. Χρ. Ντούμας, *Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός. Συλλογή Ν. Π. Γουλανδρή* (Αθήνα 2000) 146 αρ. κατ. 212. P. Getz-Gentle, *Personal Styles in Early Cycladic Sculpture* (Madison 2001) 91, εικ. 37, πίν. 72b. Chr. Doulmas, *Silent Witnesses. Early Cycladic Art of the third millennium B.C.* (New York 2002) 80 αρ. κατ. 26. Π. Σωτηρακοπούλου στο: Ν. Χρ. Σταμπολίδης, Π. Σωτηρακοπούλου, *Αιγαίου Κύματα. Έργα του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας. Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης* (Αθήνα 2007) 128 αρ. κατ. 29.

20 Γυναικείο ειδώλιο (E 432)

Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο αρ. ευρ. Γ122. Από τον θολωτό τάφο Β της Κουμάσας (περιοχή Ηρακλείου).

Μάρμαρο. Ύψος 23,8 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 20/3/2001.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στη λεγόμενη «παραλλαγή Σπεδού». Συγκαταλέγεται στην ομάδα ειδωλίων του «καλλιτέχνη Fitzwilliam».

Χρονολόγηση: Προανακτορική περίοδος, ΠΙΜ ΙΙ (2500-2300).

P. Getz-Preziosi, *Sculptors of the Cyclades: Individual and Tradition in the third Millennium B.C.* (Michigan 1987) 90-91, 158 αρ. 3,

εικ. 37c, πίν. 26,3 και 27, A3, B3. P. Getz-Gentle, *Personal Styles in Early Cycladic Sculpture* (Madison 2001) 158 αρ. 3. Ν. Δημοπούλου, *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου* (Αθήνα 2005) 72.

21 Γυναικείο ειδώλιο (E 430)

Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο αρ. ευρ. Γ1063. Από τον θολωτό τάφο Γ στο Φουρνί Αρχανών (περιοχή Ηρακλείου). Μάρμαρο λευκό. Ύψος 18,3 εκ.

Εκμαγείο σε ρητίνη. Ημερομηνία εισαγωγής: 20/3/2001.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στην «παραλλαγή Κουμάσας», η οποία θεωρείται τοπική απομίμηση κυκλαδικών παραλλαγών, κυρίως της «παραλλαγής του Σπεδού».

Χρονολόγηση: Προανακτορική περίοδος. Τέλος ΠΜ II (περίπου 2200 π.Χ.).

Υ. Sakellarakis, E. Sakellarakis, *Archanes. Minoan Crete in a New Light* (Athens 1997) 344 εικ. 308. Υ. Papadatos, *Tholos Tomb Gamma. A Prepalatial Tholos Tomb at Phourni, Archanes* (Philadelphia 2005) 30, 32 αρ. κατ. F10, εικ. 21, πίν. 19.

22 Γυναικείο ειδώλιο (E 431)

Ηράκλειο, Αρχαιολογικό Μουσείο αρ. ευρ. Γ283. Από τον Τεκέ (περιοχή Ηρακλείου).

Μάρμαρο. Ύψος 15 εκ.

Γύψινο εκμαγείο. Ημερομηνία εισαγωγής: 20/3/2001.

Όρθια γυναικεία μορφή με χέρια διπλωμένα στην κοιλιά. Αποδίδει κατά Renfrew τον «κανονικό» τύπο της πολιτιστικής ενότητας Κέρου-Σύρου στην «παραλλαγή Κουμάσας», η οποία θεωρείται τοπική απομίμηση κυκλαδικών παραλλαγών, κυρίως της «παραλλαγής του Σπεδού».

Χρονολόγηση: Προανακτορική περίοδος. Τέλος ΠΜ II (περίπου 2200 π.Χ.).

Πρβ. Ν. Δημοπούλου, *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου* (Αθήνα 2005) 72.